

Hová tűntek a németjeink?

A magyarországi német kisebbség története és kálváriája a XX. században

Konzulens: Kiss Mária Rita

Kispál Richárd

Szegedi Tudományegyetem: Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

Kisebbségpolitika mesterszak

2013

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
I. Mit mond a történelemtudomány?	5
II. Németek a magyar politikában	8
II/1. A két világháború között	8
II/2. A náciizmus árnyékában: A Volksbund – Hűségmozgalom dichotómia	10
III. A kitelepítés	14
IV. Kisebbségpolitikánk a XXI. században	19
Felhasznált szakirodalom, forrásjegyzék	21

Bevezetés

A XX. századi Közép-európai események és traumák, melyeket Trianon is megtestesít, nem csak a Kárpát-medencei magyarságot sújtották, hanem a vele évszázadok óta együtt élő német anyanyelvű, ugyanakkor kevert identitású német közösséget is. 1920-ban a területi elcsatolásokat követően a trianoni Magyarország legnagyobb nemzetisége a németiség volt a maga fél milliós tömegével¹ (a lakosság 6,9 %-a), mely létszám az 1946-os kitelepítése után 200 000 főre, illetve drasztikusabb becslések szerint 180 000 főre apadt². A veszteség óriási, azonban méltatlanul kevés figyelmet szentelt neki a közvélemény és a történetírás. Napjainkban, túllépve a Trianon okozta anakronisztikus hatású érzelmeken, józanésszel érdemes vizsgálni a tragédia okait, melyet a legjobban egy-egy „szenvető fél” (nemzetiség) története és nemzeti karakterisztikája képes feltárni. A „hazai” németeknél továbbá fontos szerepet játszott a német politika, azaz az anyaállamhoz és a nácizmushoz való viszony, mely ’45 után fő vád volt a kitelepítésnél. A magyarországi és Közép-európai német-kérdés többszintű problémát testesít meg, nemcsak történelmi, de politikai és erkölcsi vonzata is van, példaértékűsége ezért is jelentős.

A következő tanulmány célja nem egyszerűen történelmi szinten bemutatni a magyarországi németek XX. századi kálváriáját, sokkal inkább feltárni az azt övező politikumot és megtalálni azon okokat, melyek a legradikálisabb megoldáshoz, a kitelepítéshez vezettek. A kutatás során módszertanilag meghatározó elem volt a vonatkozó magyar nyelvű szakirodalom másodelemzése, illetve német nyelvű források vizsgálata. A tanulmány alapjait kisebbségi német politikusok beszédei, írásai és nem utolsósorban a magyar politikai elit álláspontja adják. A forráselemzés mellett monografikus igényrel készült olyan munkákat is figyelembe kell venni, mint például Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században, Bihari Mihály: Magyar politika 1944-2004, Szarka László: Kisebbségi magyar közösségek a XX. században, illetve a Magyarországi németek rövid története című írás. Továbbá elengedhetetlen forrásként szolgáltak a népszámlálási, demográfiai és etnikai-földrajzi adatok, melyek élesítik a képet a németiségről.

Egy történelmi eseményt több évtized távlatból az utókor már csak értékelni tud, ugyanakkor számos tanulság vonható le, melyekből kiindulva napjaink társadalmi válságaira

¹ Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században

² 1949-es népszámlálás szerint 22 000 fő, ugyanakkor sokan nem merték bevallani, hogy németek, ezért a létszámuk megközelítőleg 150-190 000 főre becsülhető.

is konstruktív válasz adható. A mai kor embere számára a II. világháborút követő „etnikai megoldások”, mint a németység kitelepítése, elrettentésként kell, hogy szolgáljanak. Ezen okokból a hipotézis lényege abban áll, hogy milyen hibákat követtek el a térség államai és a többséget alkotó nemzetei 1919 és 1948-49 között, mely gyakorlatnak a vonásai egyes szintereken (kisebbség- és nemzetpolitikában) 2013-ban is jelen vannak, legyen az egy diszkriminatív nyelvtörvény, illetőleg asszimilációt elősegítő intézkedések.

I. Mit mond a történelemtudomány?

Előjáróban szükséges összehasonlítani régióink etnikai térképét a német kisebbség elhelyezkedésének és bevándorlásának szempontjából. A középkori Magyarország 3,5-4,5 millió lakosából már mintegy 100 000 fő volt német, mely közösség az újkorban tovább bővült. A történelmi Magyarország területén a trianoni békeszerződést megelőzően 1,9 millió ember, a közel 19 milliós lakosság 10 %-a, vallotta magát német anyanyelvűnek,³ nemzetiségűnek. A többi nemzetiségtől eltérően a német, hasonlóan a magyarhoz, úgynevezett „teljes” társadalmi struktúrát és fejlett nemzeti identitást tudhatott magáénak. Nagy létszáma ellenére azonban a német közösség nem volt egységes, sem vallásilag, sem településszerkezeti elhelyezkedése szempontjából. Eltérően a többi nemzetiségtől, nem élt egy élesen elhatárolható etnikai tömbben: országszerte szétszórta, urbanizált és iparosodott karakteréből fakadóan nagyvárosokban helyezkedett el. A szórványjelleg egyik oka, hogy német „telepesként” nem egy időben érkeztek az országba, már Géza fejedelem korából is vannak források német bevándorlókról, vagy például az erdélyi szászok már a XIII. század óta jelen vannak és fontos részei különösen az erdélyi társadalmi rendnek⁴. Tovább árnyalja a magyarországi németek sokszínűségét a svábok újkori betelepülése⁵ (Svābische Türkei), akik főleg a centrumterületeken, a Temesközben és a Délvidéken kerestek maguknak otthont, ahol nem volt „idejük”, emellett főleg gazdasági érdekük beilleszkedni a magyar társadalmi, jogi és politikai rendszerbe – egyes XX. századi gondolkodók szerint ezért nem koegzisztens részei az országnak.

Ausztriához és Magyarországhoz fűződő sajátos viszonyuk és társadalmi pozícióik miatt a németek többsége a Monarchia kereteiben gondolkodott, nem volt céljuk az elszakadás, annak fölbomlasztása. A történelem az itt élő más (szláv) népekkel, illetve a külső (török majd orosz) fenyegetéssel szemben mély egymásrataltságot teremtett a német és a magyar nemzet között. Trianon után, Ausztria eljelentéktelenedésével ez a sorsközösség csak tovább erősödött. Természetesen a korszak velejárója volt, hogy a környező államok propagandája és a magyar kormány hibás kisebbségpolitikája miatt egyes területeken, mint

³ Száray Miklós: Népeségváltozás és anyanyelv a Kárpát-medencében (adattábla)

⁴ II. András: Andreanum, Nagy szabadságlevél, 1224. Forrás: Rubicon 2012/11 (Volksbund kontra Hűségmozgalom)

⁵ Gerhard Seewann: Az újkori német betelepülés. *A 18. században a földbirtokosok 250 000, az állami hivatalok további 150 000 német telepest hoztak be Magyarországra, vagyis összesen 400 000 főt.*

Dél-Erdélyben, az erdélyi szászokat sikerült félrevezetni és elszakadásra bírni, de a németek döntő többségére ez a szeparatista magatartás nem volt jellemző.

1920. június 4. után a trianoni Magyarországon maradt 555 000 német (29,2%-a a Kárpát-medencei németeknek, a továbbiakban csak „össznémetek”), akik főleg Baranya megyében, a Dunántúl nyugati határsávjában és nagyobb városokban éltek. Az utódállamok közül Ausztriához került Burgenland, ahol 216 000 német élt (12,1%-a az össznémeteknek). Ez a döntés – számarányuknak köszönhetően – mondhatni a békeszerződés egyetlen „igazságos” pontja volt, mert itt az etnikai elven nyugvó rendezés elvét alkalmazták a győztes hatalmak.

Jellemzően az összes környező államhoz kerültek jelentős lélekszámú német közösségek. Ausztria után Csehszlovákia területén élt a monarchia utódállamai közül a legnagyobb német közösség, akik szudétanémeteknek⁶ nevezték magukat. Létszámuk az 1931-es népszámlálás szerint a cseh tartományokban 3 100 000 főt tett ki (30 %-a a cseh lakosságnak), mely létszámmal a szudétanémetek képesek voltak jelentős befolyást gyakorolni a politikai és gazdasági életre. Ugyanakkor lakosság béli nagy arányuknak következtében a náci Németország erősödésével részlegesen képesek voltak megbénítani a cseh „tagköztársaság” működését is⁷. Csehszlovákia másik alkotórészében, Szlovákiában, az úgynevezett kárpátnémetek⁸ éltek: létszámuk 265 000 főt tett ki (14 %-a az össznémeteknek). Érdekesség, hogy a kárpátnémetek az egyre radikálisabb, nacionalistább politikát folytató szudétanémetekkel szemben a II. világháborúig a szlovákiai magyarokkal egy platformon helyezkedtek el, mind világnézetben, mind érdekekben. Nitsch Andor, a szepességi németek vezetője 1935-ben kijelentette, hogy *„a szlovenszkói németység érdekei teljesen eltérőek a szudétanémet érdekektől, ezért az itteni németység nem támogatja a szudétanémet pártokat.”*⁹

A Nagy-Romániához került németek (szászok) száma hasonló arányú volt, mint a magyarországiaké, 557 000 főt számláltak (29 %-a az össznémeteknek) az 1910-es népszámlálás adatai szerint. A szászok ellene voltak a dualizmus kori magyarosító politikának, illetve a központosításnak, mellyel elvesztették évszázados közigazgatási autonómiájukat, ezért az 1918. december 1-i gyulafehérvári „csatlakozási” gyűlésen Románia mellé álltak, feltételezve, hogy sorsuk jobbra fordul. Várakozásaikkal ellentétben azonban a

⁶ Arnold Suppan: A szudétanémetek Prága és Bécs között. História 2002/8. szám

⁷ A csehszlovák belpolitikára a '30-as évektől fokozatos nyomás nehezedett a hitleri Németország felől. A fő vitapont a szudétanémetek helyzete volt, melynek védelmét a náci Németország felhasználta expanziós törekvéseire, Csehszlovákia felosztására és Lengyelország lerohanására.

⁸ Úgy nevezett „cipszerek” és „mánták”. Forrás: Esterházy és a szudétanémet politika. In: Esterházy János élete és mártírhalála

⁹ Molnár Imre: Esterházy János élete és mártírhalála. In: 77.o.

román állam is asszimilációs politikát folytatott, ami a korábbi magyar intézkedéseknél drasztikusabb következményeket jelentett a szászokra nézve. Nemcsak nyelvhasználatukat korlátozta a román állam, de autonóm közigazgatásukat is elvesztették, emellett agresszív asszimilációs politikát kellett elszenvedniük. Érdekesség a bánáti németek magyarokhoz fűződő viszonya, mely a II. világháborúban oly annyira ellenségessé vált, a területi revíziótól való félelem okán, hogy a náci megszállás idején magyar iskolákat és templomokat bezáratták, míg a szerb és román intézményeket hagyták működni.

Végül Jugoszláviára kell kitérni, ahol mintegy 310 000 (16 %-a az össznémeteknek) német élt, főleg a Vajdaságban, államhatárral elválasztva baranyai testvéreiktől (kiszakítva a Svābische Türkeiből). Mivel e régió (a történelmi Délvidék) igen kevert volt és a németek létszáma megközelítette az 1 millió főt, ezért a világháború alatti hitleri koncepciókban¹⁰ a dél-dunántúli, baranyai, bácskai és temesi területeken élő németek önálló államának képe megjelent, Prinz Eugen Gau¹¹ néven. Az önálló tartomány kialakításának a terve több célt is szolgált, egyben a német autonómia kiterjesztését, másodsorban pedig a románok, szerbek és magyarok megfélemlítését, illetve a kényszerített szövetségi viszony szorosabbra fűzését is.

Mint a történelem igazolta, a II. világháború fő kiváltó okai közé sorolható a nemzetek önrendelkezésének figyelmen kívül hagyása, melyet a hitleri politika ürügyként használt fel Európa lerohanására. A világháborús német vereség a térség német közösségeinek a sorsát is megpecsételte, a békekonferenciák döntöttek a lengyel, a cseh és a magyar területeken élő németek teljes, illetve részleges kitelepítéséről, míg a jugoszláviai és a romániai németekre az elűldözés, a vagyonelkobzás, a megbélyegzés és több esetben a halál várt (vajdasági genocídium).

¹⁰ Időben behatárolva főleg a '30-as évek legvégére jellemző ez a koncepció.

¹¹ Részlet Perjés Géza *Bárdossy László és pere* című munkájából: „A Bácskából Telekihez érkező jelentések szerint a helyi svábság körében erősen magyarellenes népi német (volksdeutsch) agitáció indult meg, sőt olyan, a náci párt által kidolgozott tervekről is voltak hírek, amelyek szerint Bácska, Tolna és Baranya sváblakta területeit Prinz Eugen Gau néven Németországától függő tartománnyá akarja szervezni. ”

II. Németek a magyar politikában

II/1. A két világháború között

A trianoni határokon belül a korábbi viszonyoktól eltérően Magyarország mondhatni „homogén” állammá vált, lakosságának 10%-a maradt „csak” nemzetiség – melyet döntően az 550 000 fős németiség és a közel 100 000 fős szlovákság tett ki¹². A magyarság többségbe kerülése, mely a XVI. század óta nem volt jellemző, és a kisebbségek összlakosságbeli arányának drasztikus csökkenése új helyzetet teremtett a kisebbségpolitikában és érdekérvényesítésben. Relatív nagy létszámának és részben történelmi hagyományainak köszönhetően a németek a világháború után önszerveződésbe kezdtek, 1924. augusztus 3.-án megalapították a Magyarországi Német Népművelődési Egyesületet (MNNE, Volksbindungsvereine), melynek elnöke a liberális identitású Gratz Gusztáv volt. *„A szervezet reprezentánsa lehetett a magyarországi német nemzetiség kulturális ügyeinek, és a kormány az egyesülettel közösen dolgozta ki a C-típusú iskolák egy részének B-típusúvá formálását. A Magyarországi Német Népművelődési Egyesületet az jellemezte, hogy a Deutsch-Ungartum felfogás talaján állt, amely az öröklött német mivolt és a magyar környezet által kialakított lelkiesség összhangját, a hazához és a németiséghez való egyforma hűséget hirdette, és egységes szervezetbe foglalta a nemzetiségi öntudat terén meglehetősen differenciált németiséget.”*¹³

A korabeli magyar kisebbségpolitikára jellemző volt a kisebbségi kultúra, főleg a német, részleges támogatása és az anyanyelvi oktatás biztosítása a kötelező magyar nyelv mellett. A célja a kormánynak ezen intézkedésekkel az volt, hogy a nemzetközi politikában kedvező képet alakítson ki magáról, ezáltal a határon túli magyarok helyzetét segítve és az igazságosnak vélt etnikai revíziót elérje. A Bethlen-kormány által 1923-ban megalkotott oktatási rendeletben, az úgy nevezett B-típusú népiskolákban, lehetőséget adtak a nemzetiségi tanulóknak a magyar és saját anyanyelvük tanulására, mely jogkör a későbbi reformok¹⁴ során szélesedett. Ugyanakkor szólni kell a magyar politika korlátozó intézkedéseiről is, mint a

¹² A zsidóság ezen összehasonlításban nem számít nemzetiségnek, a kor közvéleménye és elitje vallási felekezetként tartotta számon. Változást a zsidótörvények hoztak ezen gondolatmenetben.

¹³ Dr. Somogyi Orsolya: A magyarországi németiség kulturális egyesületeinek rendszere a két világháború között Pilisvörösváron. (Letölthető: http://epa.oszk.hu/01300/01339/00006/TLaR_2006-06.html)

¹⁴ 1935. december: nemzetiségi iskolarendeletben a B-típusú népiskolák alakításáról rendelkezik a kormány. Változást hozott az I. és a II. bécsi döntés következtében visszatérő területek nagyarányú kisebbségi színvonalára is, melynek következtében az iskolahálózatot át kellett alakítani.

Numerus Claususról, mely nem csak a zsidóság, de a németiség társadalmi pozícióit is gyengítette, „leszabályozta”.

A magyar politikai elitnek nem volt érdeke, hogy a németiség politikailag megszervezze önmagát, elegendőnek látta a kulturális jogok biztosítását. Zárójelben meg kell jegyezni, hogy a német politikai elit tagja a kormányban és a magyar parlamentben is jelen voltak sajátos identitásuk révén, illetve nemzetiségi miniszterük is volt német „kabinettel”, tanácsadócsoporttal, akiknek panaszait eljuttathatták. Magyarországon a két világháború között, főképp a szórványban élés és a különböző felekezetekhez való tartozás miatt, nem alakult ki a Szudétanémet Párthoz hasonló német pártpolitikai szerveződés, mely az országos politikában is meghatározó erővé válhatott volna. E vonás mellett említést kell tenni a német-magyar sorsközösség tudat politikai-befolyásoló erejéről, illetve a németiség részleges nyelvi és kulturális asszimilációjáról is.

Hitler hatalomra jutását követően a harmadik utas politikai mozgalmak (Szabó Dezső, Bajcsy-Zsilinszky Endre) és meghatározó gondolkodóik, illetve az Egységes Párt konzervatív szárnyát alkotó tradicionális elit (Bethlen István: *„a magyarországi németek könnyen felörlődhetnek a két malomkő között”*¹⁵, Teleki Pál) egyre jobban tartott a német befolyástól, melyet a hazai németekben látens módon megvalósulni láttak. Ezen mérsékelt csoportok elsősorban Németország és befolyásának ellenzői voltak, közvetve pedig a német kisebbség asszimilációját tartották előrevezetőnek. A németellenesség okai közé sorolható továbbá a pozícióféltség és az anyagi „irigység” is. A gazdasági világválságot a svábok kevésbé sínylették meg, így életszínvonaluk jelentősen a középosztályhoz közeledett, olykor meg is haladta azt. Illyés Gyula 1933-ban megírt *Pusztulás*¹⁶ című baranyai útirajzában a következőképp vélekedett a német kisebbségről és térnyerésüknek társadalmi okairól: *„Pusztul a magyarság, pusztít az egyke, tért hódít a németiség, a nép vezetői - beleértve az értelmiséget is - tétlenül nézik a nemzet döntő részét kitevő parasztság pusztulását, a nemzet felbomlásának szinte feltartóztathatatlan folyamatát.”*¹⁷ Illyés útirajza nem feltétlen a dunántúli svábok ellen irányult, sokkal inkább a parasztság tarthatatlanul romló

¹⁵ Bethlen István beszédei, 1940

¹⁶ Pusztulás: *„Új ház nem igen épül, de évente törvényszerű pontossággal mégis tanyát ver három-négy német család. A szomszédos falvakból költöznek be, de tart még a beszivárgás erre a vidékre külföldről is. Egész családok húzódnak át Szerbiából és a Bánságból. Szorgalmas, törekvő és kisigényű népek, öntudatosak és gerincesek. Megvesznek egy-egy roskadozó házat, valamelyes földet, aztán bevonulnak, apraja-nagyja egy-egy fénylő kapával. Ez mindenük, de mire a gyerekek felnőnek, kész három-négy új raj, mely aztán szintén elvégzi a magáét, hőskölteménybe illő hősiességgel. Neheztelhetünk rájuk? Én bámulom őket, látom, amit maguk sem látnak: megannyi rezdülései egy hatalmas erőnek, mely szemünk előtt fúr, turkál, veti a földszintre vakondok-házait a határban és foglal új s új kolóniát.”*

¹⁷ Kiss Mária Rita: Az ellenzéki politikai ideológiai irányzatok átalakulása a harmincas években

egzisztenciális helyzetére igyekezett felhívni a figyelmet. A politika ezt az üzenetet másképp használta fel, félreértelmezve a valóságot és elterelve a figyelmet a létező társadalmi problémáról – beállítva a németeket offenzív, a magyarokat kihasználó, népként.

A korszellem nem csak a magyar elitre volt hatással, a fasizmus és a nacionalizmus a németiség körében is táptalajra lelt. A németiség egyöntetűen elutasította az asszimilációt, a '30-as évekre pedig egyre inkább hangoztatta, hogy a német népközösséghez, az úgynevezett *deutsche Volksgemeinschaft*hoz tartozik, ami erősítette a vele szemben kialakuló magyar sovinizmust is. Hitler hatalomra jutása után a hazai németek egy része úgy érezte, hogy érdekeit a náciizmus védi (német-német sorsközösség), vele szemben azonban egy a magyar államhoz lojális tömb is körvonalazódott (német-magyar sorsközösség). A náci politika igyekezett kihasználni minden lehetőséget arra, hogy befolyását növelje a térségben, ezért gyakori volt Magyarországgal szemben a vád, hogy a német kisebbség asszimilációját elősegítő politikát folytat, melyet még a szudétanémet vezető, Konrad Henlein, is próbált kijelentéseivel alátámasztani. Henlein szavaival „*a németiség magyarbarátága attól függ, hogy mennyire elégedett a trianoni Magyarország területén élő németiség*”, emellett úgy vélte, hogy „*(a magyarországi) németiségnek bizonyos panaszai vannak, amit minél hamarabb orvosolni kell*”¹⁸.

Gratz Gusztáv, az MNNE elnöke, volt az összekötő kapocs a magyar politika és a német kisebbség között. Gratz célja az oktatás és kulturális jogok biztosítása és kiterjesztése volt, vele szemben azonban a náci hatások következtében szerveződni kezdett egy radikális irányvonal, mely politikai jogokat és autonómiát követelt. Változást az 1938. március 12-13-i Anschluss hozott, melynek következtében Magyarország határos lett a német Birodalommal, ami az ország belpolitikájára és nemzetiségi politikájára is hatást gyakorolt. 1938-ban Gratz Gusztáv a következő memorandumot intézte Darányi Kálmán miniszterelnök felé: „*Mindettől eltekintve pedig az a meggyőződésem, hogyha a dolgok úgy haladnak, mint eddig, akkor a túlzó elemek rövid időn belül magukkal fogják ragadni az egész magyarországi németiséget. Komolyan gondolkodom azon, hogy nyíltan szembeszállnék a nyilvánosság előtt és a parlamentben egyfelől a Huss-Basch-féle agitációval és annak berlini támogatóival, másfelől pedig azokkal a felfogásokkal, amelyek lehetetlenné teszik a túlzók elleni eredményes küzdelmet. A kérdés, amelyre feleletet kell találni az, hogy mit kellene tenni a német*

¹⁸ In: Molnár 78.o.

mozgalomnak helyes mederben való visszaterelésére.”¹⁹ A világháború éveiben ezen Gratz kijelentésből és a hazai németek egy részének álláspontjából kiindulva kereste a kapcsolatot a mérsékelt németiség vezető elitje, illetve a magyar kormány, mely a Hűségmozgalomban öltött testet²⁰.

II/2. A náciizmus árnyékában: A Volksbund – Hűségmozgalom dichotómia

1938. november 26-án Basch Ferenc vezetésével megalakult szudétanémet mintára a Magyarországi Németek Népi Szövetsége (Volksbund der Deutschen in Ungarn), mely nyílt váltást jelentett a német közösség többségi nemzethez való viszonyában. A szervezet nem volt példátlan, már korábban, 1936-ban, megalakult „elődje”, a Volksdeutsche Kameradschaft. A Volksbund megalakulásával párhuzamosan Gratz lemondott tisztségéről és visszavonult a politikától, mivel céljaiban és autonómiatervében jelentős eltérések voltak, illetve a szélsőséges szervezet által képviselt utat járhatatlannak tartotta. Basch a következőképp vélekedett a magyar kisebbségpolitikáról a Volksbund megalakulása után: *„Az elmúlt évben gyakran volt alkalmam idehaza és külföldön magyar politikusokkal beszélgetni. Eme őszinte beszélgetések során nem találtam közöttük senkit, aki végül be ne ismerte volna, hogy a német kérdés kezelésében alapvető változásoknak kell beállniuk Magyarországon.”*²¹ Basch Ferenc gyakran „panaszkodott” Hitlernek a magyar kormány Volksbundot háttérbe szorító, a mérsékelt német politikusokat és mozgalmakat támogató, intézkedéseiről, azonban a Führer nem alkalmazott szankciót az ország ellen, mivel fontosabbak voltak az egyoldalú gazdasági kapcsolatok (klíring felhalmozás, gazdasági függőhelyzet), mint a Volksbund pozíciója.

A II. világháború kitörésével Hitler a közép-európai „népforgácsok” egyesítésére kidolgozott egy újabb koncepciót, melynek lényege abban állt, hogy a kárpát-medencei és a szudétanémeteket²² a megszállt lengyel területekre kell telepíteni kolonistaként, kiterjesztve így mesterségesen a „német életteret”. Egy 1939. szeptemberi jelentés tükrözi a

¹⁹ Gratz Gusztáv memoranduma Darányi Kálmán miniszterelnökhöz a Huss-Basch-féle mozgalom megfélemezésének belpolitikai okokból tapasztalt akadályairól (letölthető: http://dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/H_19370900-1.pdf)

²⁰ Az úgy nevezett magyar-német sorsközösség, mely az ezeréves közös történelemre, a Kárpát-medencében az államalkotó nemzeti karakterre és Európa védpajzsa szerepére helyezi a két nemzet között a hangsúlyt.

²¹ Norbert Spannenberger: A Volksbund: Egy népcsoport nemzetiszocialista szervezete vagy emancipációs kisebbségi egyesület? Forrás: Günser Zeitung, 1938. november 27. (letölthető: http://web.archive.org/web/20100115231356/http://www.aetas.hu/2000_4/2000-4-04.htm)

²² A szudétanémeteknek Hitler kétféle koncepciót dolgozott ki: Csehországban döntő többségbe kerülni és elnyomni a cseheket, vagy a lengyel területeket kolonizálni.

magyarországi németek és a birodalmi érdekek szembenállását: „Mondhatni, hogy az itteni svábság 90 %-a hallani sem akar a Németországba való áttelepítésről, és mostmár nyíltan, sőt fokozott mértékben hangoztatják, ők nem mennek, mert Magyarországon mindenük megvan, sőt jólétben élnek.”²³ A magyarországi német közösség a hitleri koncepciót²⁴ igaz elutasította, de az államtól a Volksbundnak náci hátszéllel sikerült újabb engedményeket kicsikarnia az oktatásban (saját kezelésű népiskoláik²⁵ lehettek), illetve a németiséget kizárólagosan képviselő szervezetté nyilvánította magát. A világháború előrehaladtával a Volksbund epigonként követte a náci pártot, megalapították a Deutsche Jugendet, illetve az ideológiát éltető nő- és diákszervezeteket alakítottak ki, '44. március 19. után pedig teljesen alárendelődött a hitleri politikának. Ezen évben Virág Ferenc, pécsi püspök a következő tiltakozást juttatta el a miniszterelnökhöz a fokozódó náci tevékenységről: „... több plébániáról ismételten súlyos panaszok érkeztek ... a Volksbund meg nem engedhető magatartásairól ... Horogkeresztes zászlók alatt felvonulva lefoglalják a kat. olvasóköri vagyont. Tanítókat, plébánosokat brutális módon sértegetnek, bántalmaznak. Mise alatt horogkeresztes zászlókkal hadonásznak, hangoskodnak, verekedést provokálnak.”²⁶ Hitler az 1940-es évre végül letett a magyarországi és a romániai németek kitelepítéséről, mivel olyannyira instablnak ítélte meg e két ország politikai elitjét és kormányát, hogy jobbnak látta „rendfenntartóként” és informátorként helyükön hagyni őket.

A nyilasok, csakúgy, mint a Volksbund, a hazai németek körében megpróbálták a náci eszméket elterjeszteni. A Népi Németek Bajtársi Szövetsége a Gestapo és az SS szervezetéhez hasonlóan ügynöki hálózatot épített ki a dél-dunántúli megyékben²⁷ és szervezett propaganda-hadjáratot indított ideológiájának terjesztésére, hogy minél több német ajkú állampolgárt szervezzen be a nacionalizmust követők soraiba. Ekkoriban azon dunántúli megyékben, településeken, ahol a Volksbund jelen volt, gyakori volt a német, náci zászlók használata, az utcán „Heil Hitler” köszöntés és olyan röplapok terjesztése, melyek a német megyéket a birodalomhoz kívánták csatolni.

²³ Vitári Zsolt: A népi németek áttelepítése Németországba.

²⁴ Hitler 1940-ig tartotta álláspontját, miszerint ki kell telepíteni a magyar, a román és a szerb területeken élő németeket, ezután 5. hadosztály szerepet szánt nekik.

²⁵ 17 népiskola, 3 polgári iskola, 2 gimnázium.

²⁶ Magyar Katolikus Lexikon: „Hűséggel a Hazához” (Letölthető: <http://lexikon.katolikus.hu/H/H%C5%B1s%C3%A9ggel%20a%20Haz%C3%A1hoz.html>)

²⁷ A félmillió német csaknem 38 %-a, megközelítőleg 180 000 német élt e megyékben (Baranya, Tolna), ahol létszáma az összes lakosságon belül 1930-tól 1940-ig 24,5 %-ról 26,5 %-ra nőtt. Forrás: sulinet – Volksbundosok, hűségesek (letölthető: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/100_falu/Gyonk/pages/009_volks.htm)

Nagyobb problémát jelentett az ország szuverenitásába való beavatkozás, miként Hitler többször, számszerűen háromszor önkéntes, majd kötelező toborzást kért, illetve követelt az SS-be és a Wehrmachtba, először 20 000 főben meghatározva. A kezdetben „lelkes” önkéntesek elfogyása után és a német megszállás bekövetkeztével 1944-től kényszeretoborzásokat tartottak a német hadsereg hiányának kompenzálására. A toborzások alatt mintegy 60-80 000 németet szállítottak el a frontra akaratuk ellenére, illetve telepítettek át a birodalomba. Kezdetben a magyar állam az önkéntesektől megvonta a magyar állampolgárságot, de a kényszerű toborzások bekövetkeztével szigorított az állampolgárság elvesztésének a feltételein, így a kényszerítettek megtarthatták azt. 1942. február 25-én a tolna megyei Bonyhádon Gratz Gusztáv²⁸ vezetésével, a náci befolyással szemben és a magyar kormány támogatásával²⁹, megalakult a németek körében a Hűségmozgalom³⁰, mely a magyar állam mellett való kitartást és a magyarországi német identitást helyezte előtérbe. Jelmondatuk: *Hűség Istenhez, hűség a magyar hazához, hűség a népiséghez.* Azon németeket várták soraikba, akik nem akartak a Wehrmacht tagjai lenni, azt vallották, hogy ők igaz német ajkúak, de magyar érzelműek, hívek a hazához, és ragaszkodnak kereszténységükhöz. *„A mozgalom a hazai német nép egy részének lelkéből pattant ki, minden külső beavatkozás nélkül. Ebben van óriási értéke és jelentősége. Azok a népelemek termelték ki, akik az agitátorok erőszakos és magyargyűlöletet szító propagandája ellenére hűek maradtak a haza és a nemzet fogalmához és a magyarsággal való régi testvéri viszony fenntartásához.”*³¹ – fogalmaz egy 1943-ban kiadott felhívásban a Hűségmozgalom. A szervezet akár még a népiskolákról való lemondás árán is hű volt Magyarországhoz, azonban a német megszállás után a Sztójay-kormány betiltatta, Gratzot és vezetőit internálta. 1944 tavaszán a Hűségmozgalom taglétszáma 18-25 000 főre volt tehető, míg a Volksbundé ekkor még elérte a 250 000 főt. A nyílt szembeszállás a náci érzületű németekkel szemben azért példaértékű a hazai németek részéről, mivel nem csak a megszálló hatalomnak mondtak ellent, hanem saját honfitársaiknak is. Ezen ismeretek tükrében kell vizsgálni a kitelepítést és körülményeit.

²⁸ Gratz Gusztáv memoranduma Darányi Kálmán miniszterelnökhöz a Huss-Basch-féle mozgalom megfékezésének belpolitikai okokból tapasztalt akadályairól (Letölthető: http://dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/H_19370900-1.pdf)

²⁹ Éles feszültségek vaoltak a Volksbund és a magyar állam között (különösen Teleki és Kállay idejében). Basch állandóan „panaszkodott” Berlinnek – Berlinnek viszont fontosabb a magyar kormánnyal való együttműködés, így komolyabb lépést nem tettek.

³⁰ „Mit Treue zum Vaterland” – „Hűséggel a hazához!”. Forrás: Magyar Katolikus Lexikon

³¹ Erdész Ádám: Hűséggel a hazához

III. A kitelepítés³²

A vesztes világháború következtében benyomuló szovjet csapatok magyarországi jelenléte és az új politikai elit körvonalazódása, illetve a közvélemény német-és háború ellenessége a megmaradt hazai német kisebbséggel szembeni magatartásban öltött testet. A baloldali értékrendű erők, hasonlóan a szomszédos országoknál bevett gyakorlathoz, '45-től kisebbségükhöz úgy viszonyultak, hogy az (a németiség) eljátszotta jogait és kollektíven felelős a II. világháború alatti cselekedeteiért. A következő három idézet alátámasztja, hogy a németek megítélése a magyar társadalomban és politikában rendkívül szélsőséges, a világháború után főképp elutasító és kirekesztő volt. A népi írókhoz tartozó Kovács Imre (Nemzeti Parasztpárt elnökhelyettese is) 1945 áprilisában a magyar közhangulatot tükröző szavaiban az alábbi módon vélekedett a német kisebbségről, stigmatizáló jelzőket használva „volksbundistáknak” nevezve őket³³: *„A svábság egy batyuval jött ide, egy batyuval is menjen. A svábok önmagukat szakították ki az ország testéből, minden tettükkel azt bizonyították, hogy együtt éreznek a hitleri Németországgal. Most hát osztozzanak Németország sorsában. A svábokat ki fogjuk telepíteni. Távozzanak! Az nem lehet, hogy a legjobb földeket Volksbund-tagok foglalják el”*³⁴. A Szabad Nép, tükrözve az új, a Horthy-korszakkal szakító baloldali politika álláspontját, 1945 tavaszán már a kollektív bűnösség vádjával illetve a Magyarországon maradt németeket. A következő cikk jelent meg róluk a napilapban: *„A sváb hazaárulók a magyar nép ellen elkövetett bűneikre most, ebben a világháborúban tették fel a koronát. Szemérmetlen nyíltsággal tagadták meg ezt az országot, öltöztek náci egyenruhába, szervezkedtek Volksbundokba. A magyarság biztosította szabadságukat, ők segítettek eltiporni a magyar nép szabadságát.”*³⁵ Eckhardt Tibor, a kiszegzdamozgalom emblematikus figurája, némileg másként vélekedett, új szempontokat emelve be a németiségről szóló közbeszédbe: *”Ha megengedjük, hogy a svábság német*

³² Die Vertreibung – A magyarországi németek kitelepítésének jogi alapjai és előzményei. Forrás: ungarndeutsche.de

³³ Az egész közösséget Volksbundistának tartva, nem vette figyelembe, hogy voltak köztük demokratikus értékrendet vallók is, illetve a Hűségmozgalomban résztvevők.

³⁴ Yehuda Lahav: Svábok, magyarok a háború után. Forrás: Beszélő (Letölthető: <http://beszelo.c3.hu/02/0910/18lahav.htm>)

³⁵ Norbert Spannenberger: A magyarországi Volksbund Berlin és Budapest között 1938-1944 (Letölthető: http://www.szepirodalmifigyelo.hu/pdf/2006/06-4-034_spannenberger_tulok.pdf)

származása miatt üldözőbe vétessék, elveszítjük jogunkat, hogy saját magyar kisebbségeinket a trianoni határokon túl megvédjük.”³⁶

A magyar társadalom egy részének diszkriminatív magatartása azért is érdekes, mivel alig egy évvel korábban átélte a Holokausztot³⁷, ahol hasonló számú embertömegről (saját állampolgárokról) mondott le az állam és a társadalom idegen hatalom nyomására³⁸. Bibó István „Életút-interjújában” a következő morális kérdést vetette fel a németek kitelepítésével kapcsolatban: „... most a zsidóirtás után egy csaknem olyan svábirtás következik, ezúttal tisztán saját üzemben, ez csak a magyar névhez kapcsolódó gyalázat mennyiségét fogja növelni.”³⁹ A németek kitelepítése és a Holokauszt kísértetiesen hasonló vonásokkal bír. Bibó István a tőle megszokott módon a közmorál szempontjait is képviseli: „(...) mindenki, aki a svábok közül magyarnak vallotta magát (a II. világháborúban – a szerz.), kitette magát bizonyos terrornak a jelen lévő vagy pláne a fenyegető német hatalom részéről. Ha már kitelepítésnek lennie kell, akkor ez szorítkozzon azokra, akik német nemzetiségűnek vallották magukat.”⁴⁰ A baloldali pártokkal szemben (MKP, NPP⁴¹, SzDP és szimpatizánsaik) a polgári pártok (Független Kisgazdapárt, Demokrata Néppárt) és társadalmi bázisuk több ízben felléptek, hangsúlyozva, hogy ne a származáson alapuló kollektív módon, hanem a háború alatti tevékenység alapján, szelektíven, történjen meg a kitelepítés.

1944 végén a szovjetek fokozatos bevonulásával rögtön született egy hadparancs, mely rendelkezett a német származású munkaképes állampolgárok deportálásáról „malenkij robotra”, mintegy 30-35 000 főt érintve (a szovjet parancsról a magyar kormány későn értesült). A Szovjetunió Közép-Európában megpróbált minél nagyobb embertömeget saját gazdaságának újraépítéséhez deportálni, ezért főképp a győztes államokkal szembeni népcsoportokat használták fel, így a határon túli magyarokat és a hazai németeket is. 1945 augusztusában a potsdami konferencián a szövetséges hatalmak véglegesen eldöntötték a lengyelországi és csehszlovákiai szudéta- és kárpátnémetek teljes, míg a magyarországiak részleges kitelepítését. Történelmi hiba, mondhatni „baki”, hogy a konferenciának nem volt napirendjén a magyarországi németek kérdése, azonban a magyar kormány információt kért a

³⁶ Ungváry Krisztián: Antiszemitizmus és németellenesség

³⁷ Becslések szerint a Holokauszt áldozatainak száma 500-550 000 főre tehető. Forrás: Romsics Ignác, Deportáltakat Gondozók Országos Bizottsága, Rágalmazásellenes Liga (ADL)

³⁸ Zárójelben meg kell jegyezni, hogy a többség nem volt tudatában a deportálások mértékével, azonban egy szinten érzékelniük kellett szomszédjaik, barátaik és rokonaik elvesztését, mely impresszió a németek deportálásánál is megvolt.

³⁹ A magyarországi németek kitelepítése és az 1941. évi népszámlálás. In. 190.o.

⁴⁰ Bibó: 1945

⁴¹ Az NPP magatartásának oka nem csak a népiekre jellemző hagyományos germánellenesség, ellenben a határon túli területekről menekülő magyarok földhöz juttatása is volt.

győztesektől, hogy mi legyen a volt Volksbund-tagokkal, melyre válaszképp a Szövetségesek „hozácsapták” a kérdést a már kész cseh és lengyel aktahoz. Bibó István irataiban a következő módon emlékezik meg a konferencián történekről: „*A potsdami értekezletnek, gondolom, minden eszébe jutott, csak az nem, hogy Magyarországon ilyet elrendeljen, hiszen nem rendelt el Romániában, Jugoszláviában sem. Ezzel azonban a magyarországi svábok ügyéből akta lett, s ha már felelni kellett a magyarok kérdésére, a legegyszerűbb az volt, hogy a lengyel és a cseh kitelepítésre vonatkozó határozatok mellé hozzácsapják a magyarországi németek kitelepítését is.*”⁴² Még 1945-ben a SZEK az értekezleten elhangzottakra hivatkozva felszólította a magyar kormányt, hogy azonnal lászon hozzá 450 000 német kitelepítéséhez, melyet az nem volt hajlandó elfogadni, mivel a teljes kitelepítés tragikus megoldást jelentett a helyzet rendezésére⁴³.

A magyar kormány a konferencián elhangzottakra reagálva javaslatot tett a SZEK-nek a szelektív kitelepítésre – a SZEK azonban ezt elutasította és augusztusban követelte az összes magyarországi német kitelepítését. Novemberben és decemberben, szovjet nyomásra, a Szövetségesek újabb ultimátumszerű követelést nyújtottak át a kormánynak, mely kénytelen volt a helyzetet rendeletileg is szabályozni. A 302./1945 M.E. rendelet értelmében „*az ország területén tartózkodó minden német állampolgárt internálni kell, kivéve Németország zsidó nemzetiségű állampolgárait.*”⁴⁴ A 3820./1945 és a 12330./1945 M.E. számú rendelet megfogalmazta, hogy: „*Németországba áttelepülni köteles az a magyar állampolgár, aki az utolsó népszámlálás (1941) alkalmával német nemzetiségűnek vagy anyanyelvűnek vallotta magát, vagy aki magyarosított nevét német hangzásúra változtatta vissza, továbbá aki a Volksbundnak vagy valamely fegyveres német alakulatnak (SS) tagja volt.*”⁴⁵ A magyar kormány az 1945. december 29-én elrendelt kitelepítést összekötötte a napirenden lévő földosztás során felmerült problémák kezelésével és a háborús bűnösnek kikiáltott csehszlovákiai magyarság ügyének rendezésével⁴⁶. A helyzetet bonyolítja, hogy a csehszlovák politika arra apellált, hogy annyi felvidéki magyart telepít át Magyarországra, ahány német elhagyja az országot. A tulajdonelkobzással párhuzamban megvonták a németektől a választójogot, az anyanyelven való oktatás jogát is, illetve az asszimiláció

⁴² Bibó István: A 45-ös sváb kitelepítés (Letölthető: <http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/oha/bibo.htm>)

⁴³ Zárójelben meg kell jegyezni, hogy ekkor a háborús veszteség (minimum 60 000 fő), a malenkij robotra elhurcolás (30-50 000 fő) és az elmenekülés miatt (nincs pontos adat, tízezres nagyságú) a németiség száma 350 000 főre volt tehető.

⁴⁴ Marchut Réka: A magyarországi németek internálása

⁴⁵ Magyar Közlöny: 1945. december 29. Forrás:

http://www.ungarndeutsche.de/hu/cms/uploads/Vertreibung_jogi%20alapijai_pfiszter_u.pdf

⁴⁶ 4400 német családtól kobozták el ezen időszakban birtokát, földjét és gazdaságát.

céljából intenzív széttelepítések kezdődtek a „tömb-német” területeken (Baranya és Tolna megye). A rendelet mintegy 185 000 magyarországi németet fosztott meg állampolgárságától és ingó, illetve ingatlan tulajdonától. 1946-ban a helyzet tarthatatlansága miatt enyhítették a szabályozást, mely szerint, aki 1941-ben magyar nemzetiségűnek, de német anyanyelvűnek vallotta magát, az az állampolgár maradhat, emellett döntés született 100 000 egyéni mentesítésről is.

A magyar kormány nehéz nemzetközi helyzetét jelzi, hogy míg az országon belül a németiség helyzetét kellett megoldania, addig határon túl, főleg Csehszlovákiában, a magyarok tömeges kitelepítése ellen kellett küzdenie. E problémák mellett továbbá gondoskodnia kellett a Délvidékről az anyaországba menekülő hányattatott sorsú bukovinai székelyekről, az Erdélyből menekült magyarokról és a háborúban hontalanná váltak letelepítéséről is. Az „i”-re a pontot az 1946. február 27-i csehszlovák-magyar lakosságcsere⁴⁷ tette, minek következtében 100 000 felvidéki magyarnak kellett otthonot találni, így kézenfekvő megoldásként szolgált (anyagi források hiányában) a németek kitelepítése, ezáltal szabad „házhoz juttatása” a menekült magyaroknak. Gyöngyösi János külügyminiszter kijelentésében, tükrözve a kormány álláspontját, elutasítja mind a kollektív bűnösséget, mind a német kisebbség diszkriminációját: *„...a demokratikus Magyarország kormánya kijelenti, hogy meggyőződésével ellenkeznék a magyar állampolgároknak tisztán etnikai, származási ok miatti kitelepítése. Úgy ezt, mint a kollektív büntetések mindenféle fajtát helyteleníti.”*⁴⁸

1946. január 18-19-én indultak meg Magyarországról a SZEB⁴⁹ parancsára az első kitelepítettek vonatai a megszállási zónákra darabolt Németország felé. Pontos adatok hiányában csak megbecsülni lehet a kitelepítettek számát: az amerikai és a szovjet zónába megközelítőleg 50-100 000 embert deportáltak, emellett a francia és az angol zónába is indultak vonatok, így a kitelepítettek (malenkij robot⁵⁰ során elhurcoltakat is beleértve) létszáma 213 000 fő körülire tehető (minimális becslés, egyes adatok szerint 250 000 fő). Ezen a napon továbbá kivégezték Basch Ferencet is háborús bűnösség és hazaárulás vádjával. Az 1949-es népszámláláson alig 22 ezren (az összlakosság 0.2%-a) merték magukat német anyanyelvűnek vallani, mely alacsony adat az üldöztetésnek köszönhető. 1950 áprilisában

⁴⁷ „Sikernek” mondható az egyezmény, mivel a csehszlovák kormány az egész magyar közösséget ki akarta telepíteni, azonban ehhez a szövetséges hatalmak nem járultak hozzá, így „csak” 100 000 ember megélhetését kellett megoldania a kormánynak.

⁴⁸ Johann Till: Kiemelni és ártalmatlanná tenni a svábságot. Forrás: Beszélő (Letölthető: <http://beszelo.c3.hu/cikkek/%E2%80%9Ekiemelni-es-artalmatlanna-tenni-a-svabsagot%E2%80%9D>)

⁴⁹ 1946. január 4-i kitelepítési rendelet.

⁵⁰ „A német származású munkaképes személyek a közvetlen mögöttes területen végzendő közmunkára mozgósítása” címen hurcolták el a bevonuló szovjet csapatok németek ezreit.

hatályon kívül helyeztek minden diszkriminációs rendeletet, minek következtében körülbelül 10 000 német hivatalosan is visszaköltözött korábbi otthonába, melyben sok esetben ekkor már más család élt (10 – 15 000 német korábban már visszaszökött). A valóságban 150-190 000 német/sváb maradt Magyarországon, akik nem vállalhatták identitásukat a szocializmusban, ezért a későbbiekben elindultak az asszimiláció útján⁵¹.

⁵¹ '49-ben a Magyar Dolgozók Pártja eltörölte a svábokat érintő osztályellenesség vádját, azonban kisebbségi jogait nem gyakorolhatták a pártállam internacionalista jellegéből fakadóan.

IV. Kisebbségpolitikánk a XXI. században

A demokratikus rendszerváltással a magyarországi kisebbségek újra megjelentek a közbeszédben, lehetővé vált a létezésükről való diskurzus. A '93-as nemzetiségi törvényben a magyar állam biztosította az önkormányzatiság, a nyelvhasználat és a kulturális élet jogát (a '93-as törvényt a *nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény* váltotta), ugyanakkor parlamenti képviselőtüket napjainkig nem szabályozta. A jogi szabályozás mellett a morális tettek is fontosak: a bocsánatkérés és a megemlékezés elengedhetetlen eleme történelmünk megértésének. A 2011-es népszámlálási adatok szerint napjainkban 185 696 fő vallja magát német nemzetiségűnek, mely létszámban az uniós tagság és jogok révén a Németországból visszatelepülők, de a munkavállalók is nagy arányt tesznek ki.

A méltó megemlékezés érdekében az első sváb kitelepítettek vonatjának indulásának napját, január 19-ét a magyarországi németek elhurcolásának emléknapjává nyilvánította 2012-ben az Országgyűlés⁵². Az emléknapot a parlamenti pártok egyöntetűen szavazták meg, a Kereszténydemokrata Néppárt a következő közleményt adta ki az esemény jelentőségéről: *„Az igazság – akár ismételt – kimondása, a meghurcoltaknak és elűzötteknek járó tiszteletadás minden nemzetnek feladata és kötelessége. Különösen igaz ez a többségi nemzet és a nemzetiségek közösségei kapcsolatára. Ezek hozzájárulnak a nemzetiségi önismeret és a nemzetiségek önbecsülésének kialakításához, megerősítéséhez.”*⁵³

1945-ben egy évtized botlása miatt egy közel ezer éves kapcsolatunk romlott meg a magyarországi németekkel. A korabeli magyar politikai elit a nagyhatalmak nyomására úgy döntött, hogy eltávolítja őket a nemzet testéből. Radikálisan fogalmazva azt mondhatjuk, hogy a politika a korabeli „standardnak” megfelelően viszonyultak a „bűnös” kisebbséghez. A Föld nagyhatalmai, mint az Egyesült Államok, a Szovjetunió, illetve Nagy-Britannia és közvéleményük a németiséget kiáltotta ki fő bűnösnek, a világegést nekik tulajdonították, mely bűnbakképzéshez Magyarország is csatlakozott (részben kényszerítve, részben önként). A kérdést ezen okokból differenciáltan kell kezelni, figyelembe kell venni a korszakban uralkodó tendenciákat, mielőtt sarkítva elítélnénk a korabeli magyar politikát. A magyar elit

⁵² Keisz Ágoston: Nincstelenül távoztak a svábok Magyarországról (Letölthető: <http://www.origo.hu/tudomany/tortenelem/20130715-a-svabok-kitelepítése-magyarorszagrol.html>)

⁵³ KDNP: Legyen emléknap január 19-e. Forrás: Magyar Nemzet Online (Letölthető: <http://mno.hu/belfold/kdnp-legyen-emleknep-január-19-e-1111824> és <http://kdnp.hu/news/január-19-az-elhurcolt-nemetek-emleknepja-lehet>)

hibája azonban, hogy nem vett tudomást arról a tényről, hogy a környező államokban a magyarság is kollektív bűnösnek lett kikiáltva és hasonló üldöztetést kellett elszenvednie.

Nincsenek bűnös népek, csak bűnös egyének és bűnös indulatok. A kitelepítettek hiánya felbecsülhetetlen, csakúgy, mint a deportált zsidóságé, akik szintén közénk tartoztak. Azáltal, hogy a problémát 2013-ban is górcső alá lehet venni, elemezni és megérteni, talán ráébredünk itt a Kárpát-medencében arra, hogy a békés együttélés közös érdekünk.

Felhasznált szakirodalom, forrásjegyzék

1. Szakirodalom

A magyarországi németek kitelepítése és az 1941. évi népszámlálás. In. 190.o.

Bihari Mihály: Magyar politika 1944-2004 (Osiris, 2011)

Erdész Ádám: Hűséggel a hazához

Gerhard Seewann: Az újkori német betelepülés

Marchut Réka: A magyarországi németek internálása

Molnár Imre: Esterházy János élete és mártírhalála (Méry Ratio, 2010)

Romsics Ignác: Magyarország története a XX. században (Osiris, 2010)

Rubicon folyóirat, 2012/11. szám - Volksbund kontra Hűségmozgalom

Szarka László: Kisebbségi magyar közösségek a XX. században (Gondolat Kiadó Kör, 2008)

Vitári Zsolt: A népi németek áttelepítése Németországba

2. Tanulmányok, cikkek

Arnold Suppan: A szudétanémetek Prága és Bécs között. Forrás: História 2002/8. szám. Letöltés: 2013.07.25. (<http://www.historia.hu/archivum/2002/0208suppan.htm>)

Die Deutschen in Ungarn: Magyarországi németek rövid története. Letöltés: 2013.07.25. (http://www.ldu.hu/menu/38/gallery/show_gallery/36)

Dr. Somogyi Orsolya: A magyarországi németség a két világháború között. Letöltés: 2013.09.19. (http://epa.oszk.hu/01300/01339/00006/TLaR_2006-06.html)

Johann Till: Kiemelni és ártalmatlanná tenni a svábságot. Megjelenés: 2003. március. Forrás: Beszélő. Letöltés: 2013.07.25. (<http://beszelo.c3.hu/cikkek/%E2%80%9Ekiemelni-es-artalmatlanna-tenni-a-svabsagot%E2%80%9D>)

KDNP: Legyen emléknep január 19-e. Megjelenés: 2012.10.16. Forrás: Magyar Nemzet Online. Letöltés: 2013.07.25. (<http://mno.hu/belfold/kdnp-legyen-emleknep-januar-19-e-1111824>)

Keisz Ágoston: Nincstelenül távoztak a svábok Magyarországról. Megjelenés: 2013.07.16.
Forrás: Origo. Letöltés: 2013.07.25. (<http://www.origo.hu/tudomany/tortenelem/20130715-a-svabok-kitelepitesi-magyarorszagrol.html>)

Kiss Mária Rita: Az ellenzéki politikai ideológiai irányzatok átalakulása a harmincas években

Norbert Spannenberger: A magyarországi Volksbund Berlin és Budapest között. Letöltés: 2013.09.19. (http://www.szepirodalmifigyelo.hu/pdf/2006/06-4-034_spannenberger_tulok.pdf)

Norbert Spannenberger: A Volksbund: Egy népcsoport nemzetiszocialista szervezete vagy emancipációs kisebbségi egyesület? Letöltés: 2013.07.25. (<http://epa.oszk.hu/00800/00861/00016/2000-4-04.html>)

Perjés Géza: Bárdossy László és pere. Letöltés: 2013.07.25. (<http://epa.oszk.hu/00000/00018/00015/06perjes.htm>)

Ungváry Krisztián: Antiszemitizmus és németellenesség. Letöltés: 2013.07.25. (http://www.valtozast.hu/web/index.php?option=com_content&task=view&id=158)

Volksbundosok, hűségeselek. Forrás: sulinet.hu. Letöltés: 2013.09.16. (http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/100_falu/Gyonk/pages/009_volks.htm)

Yehuda Lahav: Svábok, magyarok a háború után. Forrás: Beszélő. Letöltés: 2013.07.25. (<http://beszelo.c3.hu/02/0910/18lahav.htm>)

3. Források

Bethlen István gróf beszédei és írásai. Letöltés: 2013.07.25. (http://mtdaportal.extra.hu/books/bethlen_istvan_grof_beszedei_es_irasai_1.pdf)

Bibó István: A 45-ös sváb kitelepítés. Letöltés: 2013.07.25. (<http://www.rev.hu/sulinet45/szerviz/oha/bibo.htm>)

Gratz Gusztáv memoranduma Darányi Kálmán miniszterelnökhöz a Huss-Basch-féle mozgalom megfékezésének belpolitikai okokból tapasztalt akadályairól. Letöltés: 2013.07.25. (http://dediserver.eu/hosting/ethnodoc/data/H_19370900-1.pdf)

Illyés Gyula: Pusztulás. Letöltés: 2013.07.25. (<http://epa.oszk.hu/00000/00022/00562/17577.htm>)

Magyar Közlöny: 1945. december 29.

4. Adattáblák

2011-es népszámlálás. Letöltés: 2013.07.25. (<http://www.ksh.hu/nepszamlalas/>)

Deportáltakat Gondozó Országos Bizottságának adatai. Letöltés: 2013.07.25. (<http://www.degob.hu/index.php?showarticle=31>)

Száray Miklós: Népeségváltozás és anyanyelv a Kárpát-medencében. Nemzeti Tankönyvkiadó, 2008. Letöltés: 2013.07.25. (http://www.ntk.hu/c/document_library/get_file?uuid=41a2bd82-34f4-437a-b148-7b89cb11f8f0&groupId=10801)